

Kimaradás az iskolából

dr. Kamuti Katalin
HBM Kenézy Gy. Kórház
Gyermekepszichiátria

Magyarország célba ér

- Az iskolából távolmaradók aránya kisiskolás korban 10 % körül mozog.
- Az összes távolmaradónak kb. 3-4 %-a indokolatlanul nem vesz részt a közoktatásban.
- Az engedély nélkül távolmaradók aránya 15-16 éves korra 20 %-ra emelkedhet.

Nissen szerint az iskolába járás elutasítása mögött három tényező állhat:

- Iskolakerülés (ún. kalandos iskolakerülés)
- Félelem az iskolától (izolált fóbia)
- Iskolafóbia (a szeparációs szorongás részjelenségeként)

Iskolakerülés

Fontos tisztázni, főleg kisiskolás korban, hogy:

- A gyermek megfelelő időpontban kezdte-e az iskolát, azaz minden szempontból iskolaérett volt-e.
- Rendelkezik-e megfelelő intellektuális képességekkel, ill. normál övezetbeli IQ esetén nincsen-e valamilyen részképességzavara.

Iskolakerülés előfordulhat viselkedési zavar részeként is.

Viselkedészavar a DSM-IV szerint: a viselkedés olyan visszatérő és állandósuló mintája, amelyben mások alapvető jogait, vagy az életkornak megfelelő fontosabb szociális normákat és szabályokat megszegik.

Iskolakerülés (ún. kalandos iskolakerülés)esetén:

- A szülők többnyire nem tudnak arról, hogy a gyermek nem jár iskolába.
- A gyermek gyakran időben megy el otthonról, s tér haza
- Az iskola helyett valami mást csinál (kirakatokat nézeget, sétál, moziba megy, haverokkal találkozik stb..)
- Az életkor előrehaladtával (főleg serdülő korban) egyre gyakoribbá válik, hogy esete sem mennek haza a fiatalok, sőt esetleg napokig távol maradnak az iskolától és az otthonuktól egyaránt.

Az iskolakerülés terápiája:

- Fontos a biztonságos, megfelelő határokat szabó környezet kialakítása.
- A kognitív-viselkedésterápiás eljárások, szociális tréningek hatékonyabbak, mint a feltáró egyéni pszichoterápiák. (Vetro és mtsai)
- Családterápia, szülőtréningek
- Megfelelő kapcsolat, konzultációk a szülők és a pedagógusok között.
- Csoportterápiák
- Kísérő tünetek (pl: hangulati hullámmzás, agresszió) esetén gyógyszeres terápia is szükségessé válhat.

Félelem az iskolától (izolált fóbia)

A háttérben állhatnak:

- Iskolai kudarcok (Oka lehet nem megfelelő időpontban történt beiskolázás, részképeségzavarok, intellektuális problémák)
- Megtörtént vagy retteget traumák.

A félelemnek reális alapjai is lehetnek.

Előfordulhat, hogy csak bizonyos órákra nem akar menni a gyermek.

Iskolafóbia (a szeparációs szorongás részjelenségeként)

Az iskola megtagadása ebben az esetben érzelmi zavar, amely szorongással és depresszív hangulattal társul. Ez elsősorban a szülőktől való elszakadás miatt érzett szorongás fokozott, patológiás formája.

A DSM-IV szerint: fejlődésileg inadekvát és túlzott mértékű szorongás az elválást illetően az otthontól, vagy azoktól akikhez az egyén kötődik.

A diagnózishoz szükséges legalább 3 az alábbiakból:

- Visszatérő kifejezett distressz, amikor az otthonról vagy a neki fontos személyektől való elválás megtörténik vagy szóba kerül.
- Tartós, túlzott mértékű aggodás a fontos személyek esetleges elvesztése, károsodása miatt.
- Tartós, túlzott mértékű aggodás amiatt, hogy nem várt esemény szeparációhoz vezet. (pl. betegség, baleset, eltévedés, stb.)
- Az iskolába vagy máshova járás tartós elutasítása az elválás félelme miatt.
- Az egyedül, vagy a fontos személyek nélkül maradás tartós és túlzott félelme vagy elutasítása.
- Az önálló lefekvés tartós kerülése vagy elutasítása, ha nincs ott valaki a fontos személyek közül.
- Ismételt lidérces álmok az elválás témájával kapcsolatban.
- Ismételt panaszkodás olyan fizikai tünetekre mint fejfájás, hasfájás, szédülés, hányinger, amikor a szeretett személyektől való elválás felmerül vagy bekövetkezik.

Iskolafóbia esetén a gyermekek:

- A szüleik tudtával maradnak otthon.
- Fokozott ragaszkodást mutatnak az anyjuk iránt.
- Az érzelmi zaklatottság az iskolalátogatási kötelezettséggel összefüggésben jelenik meg.
- Súlyosan közösségellenes magatartás nem figyelhető meg.

Epidemiológia

Az iskolafóbia előfordulási gyakorisága 1-8% között mozog a klinikára beutaltak között. Valószínűleg azonban, hogy a betegek jelentős része nem kerül kapcsolatba gyermek-és serdülőpszichiáterekkel.

Nemi különbségek és szociális osztálykülönbségek nem láthatóak.

Ugyancsak nincs különbség egyedüli vagy testvérekkel rendelkező gyermekek között.

Általában a fiatalabb testvér betegszik meg ebből következően a szülők életkora magasabb.

Rendellenesség bármikor felléphet az iskolába járás időszakában, de leggyakoribb a tizenéveskor elején.

Klinikai sajátosságok:

- Általában fokozatosan alakul ki, a gyermek egyre nehezebben tud reggelente felkelni, hogy iskolába menjen. Egyesek arra sem hajlandóak, hogy készüljenek az iskolába indulásra, mások felkelnek, készülődnek, s csak az utolsó pillanatban visszakoznak.
- Néha előfordul, hogy hirtelen lép fel.
- Iskolaváltás, szünidei távollét, szociális stressz felgyorsíthatja a folyamat kialakulását.
- Gyakran jelentkeznek testi panaszok (hasfájás, fejfájás, hányinger, hányás, hasmenés stb...)
- A fiatalok társas kapcsolatai általában súlyosan károsodnak.

Terápia:

Cél: A gyermek minél előbb folytassa iskolai tanulmányait.
Az iskolába való visszatérést gondosan meg kell tervezni.

- Fontos az együttműködés, a konzultáció pedagógusokkal, szülőkkel.
- Egyéni pszichoterápia, családterápia.
- Szorongásoldó gyógyszeres kezelés.
- Szükségessé válhat hospitalizáció is.

Fontos, hogy a gyermek átéljen szeparációs helyzeteket, s megtanulja, nem történik semmilyen katasztrófa.
Támogatni kell a normál szeparációs helyzeteket, fokozatosan kialakítva azokat, amelyeket a gyermek már el tud viselni, s ezeket jutalmazni kell.

Prognózis:

A legenyhébb és az akut esetekben a betegség megszűnése után nem jelentkeznek további problémák. A betegeknek kb. egyharmada szorul a későbbiekben kezelésre valamilyen pszichiátriai rendellenesség- általában szorongás vagy depresszió- miatt.

Akik további problémákkal küszködnek azoknak jellemzően a szociális helyzete is megrendül.

Az utánkövetéses vizsgálatok tanúsága szerint az iskolafóbiások nagyobb hányada lakik később is a szülőikkel, mint a kontroll csoporthoz tartozóké.